

MEHMET RAUF

GENÇ KIZ KALBI

telgrāfhane
yayınları

Pervin'in Hatıra Defteri

İstinye, 15 Haziran 1327¹

Bugün bir aydır İstanbul'dayım. Gençliğimin en nurlu senelerini geçirdiğim o aziz İzmir'de, genç kızlığımın yeşerdiği, gençliğin sonsuz emelleriyle çiçeklendiği o latif ve güzel şehirde bir gün gelip hayatına karışacağım diye saadetten çıldırdığım İstanbul hakkında kurduğum hayaller, emeller bu bir ay içinde ne zalim bir sessizlikle yerle bir oldu. Daha geleli ancak bir ay olduğu halde tedavisi mümkün olmayan bir emel kırıklığıyla sakat ve perişanım...

Şimdiye kadar beni en meşgul eden şey, babamın memuriyeti nedeniyle uzağında yaşamaya mecbur kaldığımız İstanbul hayatıydı. Arkadaşlarımla en çok konuştuğum, yalnız kaldıkça en aziz hayalim, hep ve yalnız, buydu. Bana göre saadet, zevk, yani gıpta edilecek bir hayat ancak İstanbul'da bulunabilir, incelik, güzellik, şıklık ancak orada çiçeklenip gelişebilirdi. İzmir, ancak ikinci derecede bir şehir olmakla beraber, pek aşağı olan medeniyet seviyesi onu belki dördüncü ve hatta beşinci seviyeye alçaltıyordu. Fikrimce, yaşanılacak, mesut olunacak şehrin ancak ve ancak İstanbul olması lazım geliyordu.

Bunun için bu kış, babamın nihayet yalvarmalarına dayanamayıp bahar gelince beni İstanbul'a, amcamın yanına misafir göndereceğini ve yazı İstanbul'da geçirmeme müsaade ettiğini öğrenince sevinçten deli olmuşum. Babamla amcamın her ne sebeptense araları pek sıkı olmadığı için uzun tereddütlerden son-

---

1 Miladi takvimde 28 Haziran 1911.

ra nihayet babam nasılsa razı olmuş, benim memnuniyetim için amcama mektup yazıp misafirliğimi haber vermişti. Mektubun cevabının gelmesi, sonra birtakım ayrıntılar, yolculuğu mayıs ortasına kadar geciktirmişti. Nihayet, uzun emel senelerinin biriktirdiği heves ve telaşla neşe ve sevincimden uçarak İzmir'den vapura binmek nasip oldu.

O gece sabaha kadar ateşler içindeydim. Nihayet, sabah olup da vapurumuz Ayastefanos² açıklarına geldiği ve İstanbul, bu benim gibi yüksek emelli, oldukça narin bir genç kız için saadet hissederek yaşayabileceği tek şehir, orada, gözümün önünde bütün güzelliğiyle serildiği vakit, yüreğim nasıl çarpıyordu!

Zannediyordum ki orada nefes almak, mesut olmak demektir. Orayı bilenleri o kadar dinlemiş, o kadar ayrıntı almıştım ki, o artık benim gözümde herhangi bir şehir değil, bir rüya cenneti olmuştu. İstanbul'da yaşamış bütün arkadaşlarımın o kadar övdükleri, İzmir'in Türkler ve özellikle Türk kadınları için imkânsız hayatına bedel, her köşesi bir başka seyir yeri olan hayatıyla göklere çıkardıkları tarifleri hep gözümün önündeydi.

Sağda bu mayıs sabahının sisleri arasında Adalar, uykulu bir mahmurluk içindeydiler; sonra onların arkasında ince bir sahil uzanarak Fenerbahçe ve Moda, Kadıköy ile İstanbul'a birleşiyor, ben Adalar'a, Fenerbahçe'ye bakarak bütün buralarda yaşanan hayatın güzelliğini abartıyla hayal ediyordum.

Fakat o kadar... Ne yazık ki o kadar cık... Yani yalnızca uzak-tan ve hayal ederek... Çünkü hakikat o kadar çirkin, o kadar yıkıcı ki... Evvela o insanın ilk ayak bastığı yer, rıhtım... İzmir'in Avrupa şehirlerini andıran muhteşem Kordon'una karşılık, buranın rıhtımı dar, siyah, boğucu bir yer... Vapurlardan çıkarılan un çuvallarıyla birtakım eşyalarla yüklü, bir tarafı en bayağı, hat-ta en sefil gazinolarla, kahvehanelerle kapalı birkaç arşın eninde bir rıhtımcık, sonra yük arabaları, kira faytonları arasında ezilmeden nasıl gediklerine hayret edilecek karmakarışık bir halk, yani bir Şark şehri...

---

2 Yeşilköy.

Bizi karşılamaya gelmiş olan amcazadelerim³ Nigâr ile kardeşi Abdi, ben, hizmetçim Reftar, dördümüz rıhtımdan yürüdük; dar bir sokağa çıkmıştık. Meğer burası Galata imiş... İstanbul'un en işlek ticaret yeri burası mıydı?

İşte İstanbul'un her haline ve her şeyine karşı bu aynı yakıcı tesiri duydum; yani her şeyde hayal kıran bir biçimsizlik, bir küçüklük var. Muntazam, parlak, geniş bir yer göreçeğim diye beklerken boğucu, sönük, miskin bir şeyin karşısında bulunma hüsranı harap etti beni.

Doğrusu Galata ne ise Beyoğlu, Boğaziçi, hele İstanbul, ondan başka bir şey değil... Mesela Beyoğlu, iki tarafa uzayan dar, pis sokaklarla yapılmış tek bir caddeden ibaret, ki en geniş yeri on beş metreden fazla değil... Hele o Boğaziçi... Yalı enkazlarıyla gözü tırmalayan, baştan sona bir harabe... Rumeli sahilindeki yeni birkaç binaya karşılıklı Anadolu sahili, viran olmuş köyle-riyle asırlık uykusunda ezilmiş gibi, hareketsiz, cansız... Hatta o kadar güç beğenen biri gibi görünen amca beyin oturduğu bu köy, bu İstinye... Dörtbeş yalıdan başka oturulacak bir ev yok... Bütün balıkçı kulübeleri baştan aşağı harabe...

İşte senelerden beri beni kendine çekip büyüleyen İstanbul'un dış görünüşü... İçine, yani hayatına girince böyle bir şehrin yaşamından benim emellerimi, hayallerimin saltanat ve ihtişamını beklemek ne çocukluk... Gerçek şu ki hayatı da kendi gibi uygunsuz ve zarafetsiz, harap, ağır ve hareketsiz... İstanbul, işte bir aydır içinde yaşıyorum; her sınıf halkıyla temastayım, her yerini gezdim, gördüm, araştırdım, özellikle beğenmemelik yapmadım, merakla aradım, sordum ve kararımı verdim: İstanbul, hayatı ve yaşayış tarzıyla bir milletin başkenti olacak bir şehir olmaktan o kadar uzak, o kadar uzak ki...

Bizim gibi ilk gençliklerinden itibaren ruhlarının bütün çoşku ve arzularıyla gönül verdikleri güzellik ve zarafet hislerini, edebiyatın hayat veren ışıklarıyla beslemiş ve süslemiş kişilerin yüksekte uçan varlıklar, hele benim olduğum gibi, senelerce mahrum ve uzak olduğu için geniş hayaliyle süslediği bir şeye

---

3 Amca oğlu ya da kızı.

kavuşunca, orası Paris gibi bir güzellik ve zarafet merkezi bile olsa, az çok hayal kırıklığına uğrayacağı muhakkaktır; fakat bu İstanbul ve özellikle İstanbul'un bu hayatı... Aman yarabbi! İnsanlıktan tamamen çıkmış bir hayvanlık hayatından farkı yok, hem de hiç, hiç...

Şehrin nasılsa tabiat tarafından nail olduğu az çok ziyete bedel hayatında halkının yeteneksizliğinden hiçbir alımlı renk mevcut değil; bu halkın eline düştüğü asırlardan beri daha az zengin köşelerin, başka milletlerin elinde edindiği güzellikten mahrum kalmış bu bedbaht şehirde benim hayalimin zinetlerine yakışan bir hayat nasıl mevcut olabilir?

İşte bir aydır bu halkın içinde, bu şehrin her tarafını gezmek şartıyla söylüyorum: İstanbul'da hayat yok... Diyebilirim ki oradaki halk yaşamıyor; bir aymazlık ve miskinlik içinde uyuşmuş bir ot gibi bitiyor... İşin gülünç tarafı, eğer İstanbul halkı hayattan ve eğlenceden mahrum olduklarını bilseler, şikâyet etseler, insan tahammül eder. Halbuki orada herkeste "Yaşiyor ve eğleniyoruz" fikri mevcut ki işte beni ağlatacak kadar güldüren de budur!

İşte mesela amcamın karısı Hediye Hanım'ın "İstanbul'un en kibar ve en zarif seyir yeri" olarak tarif ettiği Göksu!.. Dün burayı da görmenin mutluluğuyla haz duydum! Boğazın en kibar halkına gezme yeri olan, İstanbul'un en şık sandalları, en görkemli kayıklarıyla ziyaret edilen ve özellikle o kirli, o yıkılmak üzere, o zarafetsiz köprüleriyle dere, iki tarafını işgal eden bostanlar, mısır tarlalarıyla kokuşmuş, durgun sulu, doğal güzelliklerden pek az nasiplenmiş bir yerden başka bir şey değil... Boğazın bu en kibar halkı, eğer burayı doğal güzelliklerine tutulmuş oldukları için ziyaret ediyorlarsa onlara acırım.

Geçen yaz, İzmir'de Femina Sineması'nda Avrupa'nın eğlence hayatına dair izlediğim filmler bana nasıl zevk vermişti, o iki sahili temiz rıhtımlarla kaplı dere, o zarif ve sade hayatlarıyla bir İngiliz yarışı görmüştüm ki, bundan taşan neşeyle insan nasıl da büyüleniyordu... Halbuki bu pis ve kokuşmuş Göksu deresindeki hayattan memnun olmak, bu eğlenceden bir zevk duyabilmek için bir ruhun ne kadar basit, ne kadar güzellik ve şiirden nasipsiz olmazı lazım gelir!

Rast gelen kayıkların, sandalların hepsi, kılıksız, zevk ve incelikten yoksun olduklarına insanın emin olduğu erkek ve kadınlarla dolu... Nadiren, pek nadiren zarif bir sandalda zarif bir iki çift... Fakat yine bunlar da mutlaka bugün pek güzel eğlendiklerini sanacak kadar zevk ve anlayıştan yoksun kimseler... İki taraf çayırlarda, o malum derede renk renk çuval yeldirmelerle⁴ karıncalanan bir sürü kadın, çoluk çocuk! Ah o erkeklerin kadınlara attığı baygın bakışlar ve o kadınların beylere karşı aldıkları tavır, naz ve cilve... İnsanın naz ve cilveden, sevişmeden, hatta insanlıktan iğreneceği geliyor.

İzmirli bir arkadaşım, kendisine bu halleri ayrıntılarıyla anlattığım bir mektubuma verdiği cevapta: "O beğenmediğin yerlerde mutlu olanların sayısı az değildir; hatta kim bilir, sen bile... Bana o kadar kötülediğin halde şu esnada hoş bir serüvenle bahtiyarsındır!" diyor ve beni acı acı güldürüyor...

Serüven, serüven ha... Zavallı arkadaşım... Beni ne kadar da az tanıyormuş... Elbette, benim gibi gençliği derin bir şiir ve aşk arzusuyla dolu, ruhu güzellik ve zarafete karşı koyamayan bir genç kızın rüya ve emeli başka ne olabilir? Hassas, hülyalı, şiir sever her genç kız gibi ben de bu dünyada en büyük saadetin yalnız sevmek ve sevilmekte olduğuna inanırım. Bence hayatımda en büyük, en kutsal şey aşktır; fakat hoppalık edip deli gibi rastgele bir adamı sevip de iki gün sonra ya aldandığımı anlayıp, yahut da bıkip dönme dolap oynar gibi sefil ve kirli tecrübelerde sürünmek onurumun tahammül edemeyeceği bir alçalmadır. Evet, ben de sevmek ve sevilmek isterim, fakat isterim ki seveceğim adam aşkıma ve bana layık olsun ve isterim ki o sevdiğim adama hayatımı üzülmeden, pişman olmadan, ölüncüye dek geri almamak üzere vereyim.

İşte bunun içindir ki beni anlayacak ve bana layık bir eşi ancak burada, İstanbul'da bulacağımı zannediyordum; çünkü aşkı benim anladığım kadar ciddi kabul eden her kalp gibi, bu adam da her yerde bulunması o kadar kolay olmayan bir tılsımdır. Ben ne kadar aşkı özleyen biriysen, o kadar da güç beğenen

---

4 Kadınların çarşaf yerine kullandıkları, başörtüsüyle birlikte giyilen hafif üstlük.

ve gururlu bir kızım. Halbuki bu çevrede insan ne kadar kolay beğenen biri olursa olsun, sevilecek ve hayat birleştirecek bir erkek bulmak o kadar güç, o kadar güç ki... Bir kere benim ayarımında, yani kendi kıymetinin farkında olan bütün kızların da lanetle reddedecekleri muhakkak olan şu görücü maskaralığını bir tarafa atalım... Bizim bu hayatımızda, benim gibi bir genç kız, kendine layık bir hayat arkadaşını nasıl ve nerede seçebilir? Göksularda, Fenerbahçelerde mi? Sevmek için en lazım olan şey, ruhların yakınlığıdır; bu ise ne görücülerin ne kadar incelemiş, tecrübe etmiş olurlarsa olsunlar yol göstermeleriyle ne de karşıdan, sersemlikle belki hoş bulunan bir erkekle yapılan sevişme ile mümkündür. Bunun için uzun konuşmalar, uzun incelemeler lazımdır. Doğrusu hayatım ve kalbim, gençliğim, o kadar kıymetli bir hazinedir ki bunu öyle rastgele, rüzgârın keyfine harca-yıp mahvedemem.

Halbuki, elbette bu şehirde beni anlayacak ve benim de seveceğim, yani benim için dünyaya gelmiş ve benim için yaşayan bir genç vardır. Fakat nerede? Nerede?

18 Haziran

Ah, nasıl ve ne kadar nefret ediyorum... Bütün bu hayattan, bu hayatı memnuniyetle kabul eden ve severek yaşayan, bütün bu gelenekgörenek adını verdikleri şeylere sersemce bağlı kalmış olan bu adamlardan ne kadar nefret ediyorum...

İşte mesela amcam... Bir kere babama hiç ama hiç benzemiyor. Babacığım ara sıra bahsedirdi de ben anlamazdım. Hatta kendisiyle pek seyrek mektuplaşırlardı. Bir gün bunun sebebini sormuştum da bana istemeye istemeye münasebetsiz halleri olduğundan bahsetmişti. Bu münasebetsiz hallerin neler olduğunu buraya geldim geleli iyice öğrendim ve babama tamamıyla hak verdim. Bir kere ne görüntüleri ne ahlakları ne de tavırları birbirine benziyor. Babam küçük yaşlarından beri kendisinde bulunan gelişme, ilerleme yeteneği, tahsil hevesiyle çalışmış, adeta yaşına göre son derece ileri, medeni bir adam olmuşken kardeşi, annesinin yüzünden gelişmemiş, tembelleşmiş, rüsti-

ye⁵ tahsilini tamamlamadan okulu bırakıp, bir kaleme⁶ özel tabiriyle çırak buyrulmuş, ve yirmi yaşına kadar muska boynunda, En'amı Şerif⁷ cebinde, tespih elinde, tek meziyet olarak kalın ve derin bir softa⁸ bağnazlığıyla donanmış olmaya önem vermiş ve senelerce gide gele nasılsa kaleminin mümeyyizlik⁹ kademesine yükselmiş, medeniliği sermayeli günlük gazetelerin şöyle yalan yanlış değerlendirmeleriyle ortaya çıkan bilgilerden ibaret bir adam...

Evvela görünümü: Uzun boylu, kalıplı kıyafetli, meşhur tabiriyle kelli fell¹⁰ efendiden bir adam... Beyazları daha çok, çember şeklindeki sakalıyla kendisini uzaktan görenler heybetli bir şeye benzetebilirler, halbuki zavallı adam, akıl bakımından kof cevizden farklı olmasa da bu görkemli görünüşünü de nasılsa tesadüfen gayet mükemmel, gayet kusursuz, her yönden seçkin bir kadın olan ikinci karısının sayesinde kazandığını, kendisini tanıyanların hepsi biliyor. Bu kadın sayesinde öncelikle o eski, kokuşmuş âdetleri terk eder gibi olmuş, fakat sonra kadıncağz bir gün vefat edince yine rehbersiz kalarak ne eski ne yeni tarza dönebilmiş, ikisi arasında sıkışıp kalmış... Hatta, bir gün ancak bu kadın sayesinde kıyafetini biraz yoluna koyabildiği için, uzaktan, karşıdan bakıldığında önce göze bir şeye benzer gibi görünürken, ev halinde o kadar o eski En'amlı, tespihli küçük beye benziyor ki hayret etmemek mümkün değildir.

Mesela, bütün o kalıplı kıyafetleri yalnız sokağa mahsus olup, eve gelince hemen soyunur, dökünür, sırtına bir entari, başına bir keten takke ve hepsinin üzerine bir kürk geçirir. İlk günlerimde, "Bu sıcak havada bu kürkün ne lüzumu var?" diye sormuştum, bana ne cevap verse... "Aa bak hele çocuğa... hiç anlıyor mu? Kızım bu cins kürkler yazın daha serin tutarlar; ya-

5 Mektebi Rüşdi olarak da bilinir, Tanzimat (1839) sonrasında açılan, ortaöğrenim amaçlı Osmanlı eğitim kurumu.

6 Resmi kuruluşlarda yazı işlerinin görüldüğü yer.

7 En'am suresiyle, diğer meşhur Kur'anı Kerim surelerini içeren kitapçığa verilen ad.

8 Osmanlı döneminde hoca sınıfından olanları aşağılama amacıyla verilen ad.

9 Kâtiplerin yazılarını düzelten, inceleyen memur.

10 Kılığı kıyafeti düzgün, olgun ve gösterişli kimse.

zın İstanbul'daki bütün kibarlar böyle giyinirler." Yalnız bu kibar beyefendi aynı zamanda eve gelip soyunduğu vakit ayağından potin¹¹ çorabını çıkarıp aşağı yukarı yalınayak bir terlikle dolaşır. Ben muziplik olsun diye bir gün bunu da sordum, bana cevaben, itiraz kabul etmez bir kibirle "A ilahi çocuk, ayak başka, insanın sırtı başka..." dedi. Bu mantıksız cevabına karşı sözü uzatsam eminim ki: "Aman kızım, sakın bunu bir daha kimsenin yanında söyleme, insanı ayıplarlar, sakın, sakın ha..." diye latifeye boğacak, daha yakınında isem enfiyeli¹² parmaklarıyla ağzımı, burunumu, aşağıdan yukarıya sıvazlayacak... Velhasıl cahil, kibirli, kendini beğenmiş, inatçı ve korkak bir adam ki, mensup olduğu toplumsal sınıfın bütün çirkinliklerine sahip... Dünyadaki her şeyi anlayan, her şeyi gören, her şeyi bilen yalnızca amca beydir. Onun aldığı şeyler kadar güzel bir şey, başka bir kimse tarafından ne bulunur ne de o kadar ucuza alınabilir. Ara sıra bir şey aldığı vakit bu evde adeta bir merasim şeklini alır, evvela hepimize ayrı ayrı gösterilir, biz bakarken o, bir taraftan aldığı şeyin güzelliğini, zarafetini metheder, göklere çıkarır ve iki satırda bir "Ne dersiniz seçimime?" sözünü bir nakarat gibi tekrar eder. Bu esnada karısı ve biz mecburen bu şeyi beğenmiş gibi görünürüz, o zaman koltukları kabarıp, kendisini zorla bir şey zanneder.

Bir de amca beyin alaycılığı vardır... Kendisine mahsus tabirler, sesler ve tavırlarla her şeyle alay eder. Onun kadar tuhaf, gülünç söz düşkünü pek az adam vardır, her lakırdısı bir tuhaflık olsun diye mahsus uydurulmuş gibidir, mesela "avdet"¹³ kelimesini söylediği zamanlar mutlaka "avdet dönüşü" der, "mingayrı had"¹⁴ makamında "mingayrı rutubetin âcizane"¹⁵ diyeceğine, "maan birlikte beraber"¹⁶ gibi lüzumlu lüzumsuz

11 Koncu ayak bileğini örtecek denli uzun olan, bağcıklı ya da yandan fermuarlı ayakkabı.

12 Çürütülmüş tütünden yapılan ve burna çekilen keyif verici toz, burunotu.

13 Dönüş, geri gelme.

14 Haddim olmayarak.

15 "Rutubete neden olmak istemem." "Kötü bir şeye neden olmak istemem" anlamında, sözcüklerin bozularak kullanılması kastediliyor.

16 Maa, eklendiği sözcüğe "birlikte, ile" anlamı veren bir ek olmasına rağmen, eşanlamlılıyla birlikte kullanılması bakımından eşleştiriliyor.

“hatırı alinize toz toprak konmasın” gibi garipliklerle sözlerini tuhaflaştırdığı zannında bulunur.

Akşam oldu da eve geldi mi âdeti üzerine soyunup dökündükten sonra hemen ezanda yemek yenir, erkenden yukarı terasa çıkılır; amca beyefendi bir sandalyeye oturur, diğer bir sandalyeye ayaklarını uzatır, büyük enfiye mendili bir dizine, enfiye kutusu diğer dizine yerleşir; etrafındaki sandalyelere bizi, kızı Nigâr’ı, üçüncü karısı Hediye Hanım ile oğlu yirmi beş yaşındaki Abdi’yi toplar ve hiçbir tarafı kımıldamadan put gibi aynı tondaki sesiyle o günkü memuriyet hadiselerini methederek anlatmaya başlar. Bu hadise, o gün kalemdeki işlerine, çıkış paylayarak yola getirdiği memurlara aittir. Söylenir, söylenir; bu esnada daima kapalı olan iki parmağı arasında bulundurduğu enfiyeyi mütemadiyen çeker, çeker, iki lakırdıda bir çeker ve bittiği vakit kalan taneleri ya yere atar, yahut neşesi yerindeyse bizden birine doğru serper, veyahut neşesi daha da yerindeyse yakamızdan göğsümüze, boynumuza döker; nihayet hep kendini övmek şartıyla saatlerce öter... Bari bunu yalnız karısına yahut kızına anlatsa... Hayır, o, o kadar zorbadır ki evde amir ve hâkim olduğunu her sözüyle, her hareketiyle göstermeye ve ispat etmeye fevkalade önem verir. Evde kim varsa, herkes kendini sükût ve itaatle dinleyecektir; ve özellikle o konuşurken hiç kimse sözünü kesemez, şayet yanılıp da öyle bir şey yapılırsa, hâkim bir vakarla “Dur efendim dur, anlatacağım hepsini sırayla... Biraz sabret...” der. Son zamanlarda çok düşkün olduğunu kendisinin de itiraf ettiği enfiyeciyiyle bölerek kendini övmeye devam eder.

İyi olanı seçmekte olduğu gibi işleri iyi idare etmekte ve yürütmekte de tek olduğunu şüphesiz uydurma örneklerle ispat için sürekli fıkralar anlatır ve bu esnada karşındakiler dikkatle, yalnızca kendisine bakarak dinlemeye mecburdurlar; şayet birisi başını bir tarafa çevirirse yahut yanındakine yavaşça bir şey soracak olsa, hemen alevlenerek “Efendim lakırdı dinleyiniz şimdi... Burası kahvehane değil... Siz daima kafa kafaya verip çocukça şeyler konuşursunuz... Oturunuz da dinleyiniz. Meclise, efendim, insanlığa dair birtakım sözler öğreniniz... Yarın öbür gün

bir kısmetiniz çıkıp da büyük bir konağa gelin gidecek olsanız oradaki hal ve mevkiye uygun iki söz söyleyemeyeceksiniz...” diye susturarak yine eski ses tonuyla “ondan sonra efendim...” diye devam eder. Ben nezaketten, Hediye Hanım mecburiyetten ona itaat ediyor olsak da Nigâr artık her gün esir olduğu bu zorbalığa isyan ederek birkaç gece sandalyeye kolunu dayayıp başını onun üzerine koydu ve adeta açıkça uyumaya başladı. Bunu fark edince amca bey evvela nezaketle “Nigâr hanım kızımız... Başını kaldır bakayım, burnun yine öyle önüne doğru uzadı... Şimdi kardeşlerine ben ne söylüyordum?.. Ben burada konuşurken uyumanın manası var mı ya?” diyerek azarladı, fakat Nigâr’ın inadını görünce hiddetle “Kalk oradan, defol git yatağına!” diye onu kovdu; biriki dakika süren sessizlikten sonra şimdi kendini değilse de evini ve köyünü övmeye başladı: “Bakınız efendim, bakınız şu manzaranın güzelliğine, insanın bakarken ömrü uzuyor... Gerçi efendim buralarda evler biraz pahalıdır, ama acımadan veriyorum... Bütün etraf kibar... Sessiz sedasız komşular... Ne de olsa kibar yatağı...” Nihayet böyle biriki saat söylenip hararet basacak kadar vakit geçince Türkçeyi pek az bilen Rum hizmetçi kadına yüksek sesle “Mari, ligo nero, ligo zahari...¹⁷ Benim çikolata renkli kâse ile” diye her akşam içmeyi âdet edindiği adi şekerli suyu kendi tabiriyle ve güya Rumca olarak çikolata kâsesiyle yanına getirtir, lakırdı yine aynı tonda, aynı övgüleri aynı kendini beğenmişlikle devam eder. Sırası geldikçe gösterişle “İnsanlığa dair söz” diye yalnız kendini metheden amcam bakıyorum da hayretler içinde kalıyorum. Babam eve gelip hep beraber oturduğumuz vakit bizi nasıl lütuf ve muhabbetle mesut eder ve sonra bir çocuğun ilk terbiyesinin ana baba sözü olduğunu ispat edecek derecede hoş, ibretlik hikâyelerle, bahislerle bizi minnettar bırakır!.. Halbuki amcam evde kaldığı günler böyle kendini övmeyse, akşama kadar bağıra çağıra lahana biber turşusu yahut iri taze yumurta satmakla meşgul olup, yalnız nezaketsiz, alaycı, boş bir büyüklenmeden başka bir şey bilmiyor. Ne fark yarabbim, ne büyük fark!..

---

17 (Yun.) Biraz su, biraz şeker.

Bazen gramofon çalınır, her şeyde yalnız kendi arzusunun yerine getirilmesine önem veren amca bey, evde keyif ve irade de yalnızca onun olduğu için kilitli bir dolaba sakladığı gramofonu yalnız kendi istediğinde ortaya çıkararak, yalnız kendi beğendiği havaları çalmakla ve kalın sesiyle “Oh, oh!” çekerek coşmakla memnun olur. Özellikle bu son günlerde “Kara Kaşlı Pembe” kantosuna aşırı derecede düşkün olduğu için her gece bunu tekrar tekrar dinlemeye mecbur kalıyoruz. Her şeyde kullandığı “âcizane” kelimesine muhalif olarak son derece kibirli ve inatçı, son derece zorba olduğundan yalnız kendi sözünün, kendi keyfinin olmasına önem verir. Mesela sabahleyin kendi uyanınca herkesin kapısını tekmeleyerek, “Ulan kalk be!..” diye haykırarak evin bütün halkını zorla uyandırır da sonra kendisi koltukta şöyle kendi tabirince şekerleme yaptığı zaman birisi kazara aksırsa kıyameti kopararak onu saygısızlıkla itham eder. Ona göre kendi şahane keyfinden başka hiçbir şeyin önemi yoktur. Başkalarının arzusu, hatırı, emeli hiçtir.

İsteddiği yalnız kendi sözü olsun ve o söylesin, başkaları dinlesindir. Başkalarının en ciddi sözlerini bile dinlemez, şakaya boğar, itiraz eder, akıl öğretir. Mesela birisi kendisine alakadar olmadığı bir meseleye dair bir bahis açsa yakasını karıştırarak, “Şurada bir adet bit gezdiği apaçık ortadadır” diye lafını yarıda kesmek için tuhafliklar icat eder.

Son derece mantıksız bir adam... Mesela karısını babamdan kaçırmış ama kızını karısının ahablarından birinin çapkın oğlundan kaçırmıyor, bununla beraber gerek karısının, gerek kızının süslerini, tuvaletlerini¹⁸ son derece kıskanır. Bunların birinin bir yere gitmesi icap etse sokağa çıkarken mutlaka beyefendinin teftişinden geçmeye mecburdur. O diyor ki: “Efendim giyimli, kuşamlı... Nezaket, adap dairesinde. Hanım hanımcık gidip gezmeli... Nedir o öyle orasını kıvırmak, burasını bükmek, kollarını açmak. Sizin gibi hanımlara yakışacak bir hal değil, bunlar birtakım hele hele kızların yapacağı şeyler...” Onun hanım hanımcık dediği kıyafetse mutlaka büyük ninelerimizin

---

18 Giyinme, süslenme, taranma, yıkanma işleri.

ortaçağ kıyafeti olsa gerek! Çünkü kendisine medeniyet dersi veren ikinci karısı, izdivaçlarından az sonra verem olduğu için, artık bu islah edilemez bulduğu adamı, bir genç kızın her şeyden evvel zamanın usulünü, modasını takibe mecbur olduğuna ikna-ya vakit bulamamış olacak!

Ben geldiğim vakit Nigâr, tuvaletime, saçlarıma bakarak her şeyini mümkün olduğu kadar bana benzetmek için çalıştı. Mesela, o zamana kadar kendisi, gerek babasının zoru ve ısrarı, gerek kendi ihmali ve zevksizliği sebebiyle modayı takip etmeyerek saçlarını alelade, önünü kabartıp arkasına bir topuz yaparken, beni gördükten sonra ortadan ayırıp geceleri bigudilerle saçlarını kıvırmaya başladı. Fakat sabahları uyanınca bigudileri vaktinde çıkarıp saçlarını taramadığı için babası bir sabah onu başında bigudilerle görünce, “Ulan kız nedir o halin be... Falcı karılar gibi...” diye diye itiraz etmiş, o akşam sofrada bana da taş atmış olmak üzere Nigâr’a bakarak, “O sabahki hokkabazlıklar neydi bakayım?.. O zilli maşaları kafana bu marifet için mi koymuştun?.. Nedir o öyle yarmışsın kafanı iki taraftan şantöz¹⁹ karılar gibi... Bunların ne lüzumu var efendim... Şöyle hanım hanımcık kaldırın saçlarınızı, örün arkınıza bir saç. Nedir o iğrenç kıvrıkcıklar?.. Masum yüzünüze bir kart şekil geliyor...” ve sonra bana dönerek soğuk bir tebessümle, “Oo, küçükhanım, sen de maşallah yine kafanı şehnişinlerle²⁰ doldurmuşsun” sözlerini söyledi. Fakat benim tavrımı görünce aksi bir cevaptan sakınır gibi hemen yine Nigâr’a dönerek, “Kız bir daha kafanda o maşaları görmeyeceğim, eğer yine yapacak olursan saçlarını hemen kökünden kesiveririm, kalırsın dımdızlak...” diye homurdandı.

Bunları görüp Nigâr’a ve amcamın her gün itiraz ve hakaretlerine uğrayan karısına merhamet etmek o kadar büyük bir hata olur ki tarif edemem. Bunların her biri birbirlerine uygun ve layık birer hilkat garibesidir. Artık en ufak, en gizli ayrıntısına kadar yakın olduğum bu aile hayatının İstanbul’un başka birçok

19 Kadın şarkıcı.

20 Eski Türk evlerinde, odanın sokağa ya da avluya doğru olan, üç yan pencereci çıkıntısı, cumba.

ailelerinin hayatına da az çok benzemesi lazım geldiğini düşünüyorum da İstanbul'da niçin muntazam bir hayat olmadığını anlar gibi oluyorum.

20 Haziran

Bugün İstanbul'un malum tabiriyle, "Ne güzel eğlendik!" Çünkü tiyatroya gittik. Amca beyimizin nasıl olduysa fevkalade bir şekilde müsaade lütfedeceği tuttu, bizi Bebek Bahçesi'nde oynayan Abdi'ye²¹ gönderdi. Ben Abdi'yi ve tuhaflığını küçüklüğümden beri işitir, fevkalade övüldüğünü görürdüm; Bebek'te oynayacağını haber alınca, "A, ne iyi, gitsek!" demiş bulundum. Nasıl olduysa amca beyimizin eşref saatine rast geldi, lütfetti... Fakat komedyada daha biz buradayken başladı.

Çarşaflarımızı giyip de hazırlandığımız vakit her zamanki gibi amca beyin teftişinden geçmek icap etti. Ben böyle muayeneler içinde büyümediğim için geldim geleli amca beyin üstü kapalı ya da aleni azarlarına, tembihlerine hiç kulak asmıyor ve alıştığım gibi devam ediyordum. Nigâr, beni görerek bir şeyler yapmak istiyor ve bunun için amca beyin hazmedemeyeceği aşırılıklara cüret ediyordu. Halbuki kızcağız, zavallı, elbise bakımından o kadar fakir ve öksüz ki sokağa çıkacağı zaman üzerine giyecek ne elbise ne de adamakıllı çarşaf bulabiliyor. Bir kere kendisi gayet perişan, gayet dağınık ve lakayt olduğu için üzerine iki defa giydiği bir şeyden hayır beklemek kabahat olur. Amcam da onun bu halini bildiği için kendisiyle şimdiye kadar başa çıkamadığını görerek onu olduğu gibi bırakmış; işte bunun için bugün Nigâr siyah, eski bir çarşaf giymiş, saçlarını yine benim gibi yaparak peçesini de tıpkı benim gibi takmıştı. Amcam bizi görünce evvela bana hitaben: "Aman kızım nedir o hal bakayım... İndir biraz yüzündeki o peçeyi..." diye homurdandı. Sonra Nigâr'a göz atıp onu da yine benim gibi görünce birden köpürdü: "Kız ulan nedir o halin be... İndir o suratındaki

---

21 Abdülrezzak Abdi Efendi. "İbiş" tiplemesi ve bu tiple oynadığı oyunlarıyla İstanbulluların uzun süre gözdesi olan tuluat sanatçısı.